

УДК 336:061.5(083.7)

Орлик О.В.,
*канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економічної
кібернетики та інформаційних технологій
Одеський національний економічний університет*

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО ДЕФІНІЦІЇ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА»

Orlyk O.V.,
*cand.sc.(econ.), assoc. prof., assistant professor at the department
of economic cybernetics and information technology,
Odessa National Economic University*

THE RESEARCH OF MODERN APPROACHES TO THE DEFINITION OF "FINANCIAL SECURITY OF THE ENTERPRISE" TERM

Постановка проблеми. Фінансова безпека підприємства – одна з підсистем економічної безпеки, яка займає в ній важливе місце. Практично немає жодного аспекту економічної безпеки підприємства, який би не залежав від рівня його фінансової безпеки. Це пояснюється тим, що рівень фінансової безпеки будь-якого підприємства визначає його можливості забезпечувати інші складові економічної безпеки, а зміни в будь-якій сфері підприємства в кінцевому результаті відображаються на його фінансовій безпеці. В сучасних умовах проблеми забезпечення фінансової безпеки є досить актуальними, у зв'язку з чим потрібна подальша наукова розробка даної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами забезпечення ефективного управління фінансовою безпекою на рівні підприємств займалися такі науковці, як: Т. Васильців, В. Волошин, О. Бойкевич, В. Каркавчук [1], І. Мойсеєнко, О. Марченко [2], О. Череп, З. Урусова, А. Урусов [3], Т. Кузенко, Л. Мартюшева, О. Грачов, О. Литовченко [4], К. Горячева [5], А. Єпіфанов, О. Пластун, В. Домбровський [6], Р. Папехін [7], О. Сусіденко [8] та інші.

Віддаючи належне науковому доробку авторів, які займаються даною проблемою, варто зазначити, що на сьогодні в економічній літературі немає однозначного підходу до визначення фінансової безпеки підприємства та її особливостей. Усе це свідчить про актуальність теми, а відтак зумовило вибір наряду дослідження в науковому і практичному аспектах.

Постановка завдання. Метою дослідження є виокремлення сучасних підходів щодо дефініції поняття «фінансова безпека підприємства» і визначення на цій основі її характерних особливостей та сутнісних характеристик.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблеми фінансової безпеки прямо або опосередковано присутні на всіх рівнях економіки, практично у всіх її сферах, напрямках і видах діяльності. Принципово важливою особливістю розгляду проблематики фінансової безпеки є її розгляд не тільки на рівні національної економіки в цілому, але й на рівні суб'єкта господарювання.

В сучасних умовах господарювання забезпечення фінансової безпеки є найбільш важливим та пріоритетним завданням фінансового управління підприємства. Фінансову безпеку потрібно розглядати як самостійний об'єкт дослідження.

Фінансова безпека посідає особливе місце в системі економічної безпеки підприємства, об'єднуючи характеристики як економічної безпеки, так і фінансів підприємства, впливаючи абсолютно на всі сфери діяльності підприємства [1, с. 30].

Між економічною і фінансовою діяльністю підприємств є тісна взаємозалежність. Так, наприклад, деякі категорії є, з одного боку, економічними за своєю суттю, а з іншого – фінансовими [2, с. 27]. Фінансово-економічна діяльність формує фінансове забезпечення операційної, інвестиційної та інноваційної діяльності, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стійкого розвитку підприємства [3, с. 328].

Коли мова йде про велике виробниче підприємство, яке має широке коло ділових зв'язків і значну кількість постачальників, кредиторів, позичальників, клієнтів, то діяльність щодо управління такою багатогранною системою значно ускладнюється [9, с. 162]. Недостатня увага до проблем фінансової безпеки може призвести навіть при високій прибутковості бізнесу до того, що підприємство може стати предметом для ворожого поглинання, а зростання темпів бізнесу викликає більш високу залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування і, можливо, втрату самостійності у прийнятті рішень.

Науковою передумовою забезпечення фінансової безпеки підприємства є виявлення її сутнісних характеристик.

Термін «фінансова безпека підприємства» є синтезованим поняттям, котре інтегрує в собі сутнісні характеристики категорій «економічна безпека підприємства» і «фінанси підприємства», які достатньо широко розглядаються в сучасній літературі і дозволяють використовувати їх теоретичну базу під час дослідження сутнісних характеристик фінансової безпеки підприємства як самостійного об'єкту управління.

Аналіз наукових джерел з питань фінансової безпеки суб'єктів господарювання показав, що в економічній літературі немає єдиного погляду щодо дефініції поняття «фінансова безпека підприємства» (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи щодо дефініції поняття «фінансова безпека підприємства»

Автори, джерела	Акценти у визначенні фінансової безпеки підприємства
1	2
<i>1. Підхід до визначення фінансової безпеки як певного рівня фінансового стану підприємства</i>	
Т. Васильців, В. Волошин, О. Бойкевич, В. Каркавчук [1, с. 31], І. Мойсеєнко, О. Марченко [2, с. 28], Т. Кузенко, Л. Мартюшева, О. Грачов, О. Литовченко [4, с. 29], К. Горячева [5, с. 5], Л. Петренко [10, с. 4–5]	– захищеність фінансових інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз; – забезпечення реалізації фінансових інтересів; – стійкість підприємства до внутрішніх і зовнішніх загроз; – створення фінансових передумов для сталого й збалансованого розвитку підприємства; – задоволення потреб у фінансових ресурсах для стійкого та розширеного виробництва; – забезпечення фінансової стійкості, незалежності, платоспроможності та ліквідності підприємства; – збалансованість і якість використання фінансових інструментів, технологій і послуг.
<i>2. Підхід до визначення фінансової безпеки як здатності підприємства до здійснення фінансово-господарської діяльності</i>	
А. Єпіфанов, О. Пластун, В. Домбровський [6, с. 25]	– ефективне і стабільне забезпечення фінансово-господарської діяльності; – використання заходів фінансового характеру; – оптимальне використання фінансових ресурсів; – нівелювання впливу ризиків внутрішнього та зовнішнього середовищ.
<i>3. Підхід до визначення фінансової безпеки як захищеності фінансово-господарської діяльності підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз</i>	
Л. Запорожцева [11, с. 46–47]	– захищеність виробничо-фінансової діяльності від зовнішніх і внутрішніх загроз; – забезпечення сталого розвитку підприємства.

продовження табл. 1

1	2
<i>4. Підхід до визначення фінансової безпеки як складової частини економічної безпеки підприємства</i>	
О. Судакова [12, с. 146], Л. Козак, І. Багровецька [13]	– забезпечення незалежності, ефективності і конкурентоспроможності підприємства; – забезпечення фінансовими ресурсами; – збалансованість фінансів; – запобігання негативному впливу прорахунків і зловживань на фінансовий стан; – захищеність фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин.
<i>5. Підхід до визначення фінансової безпеки як здатності підприємства до розроблення і проведення фінансової стратегії</i>	
Р. Папехін [7, с. 13], Ю. Кракос, Р. Разгон [14, с. 90]	– розробка і проведення фінансової стратегії в умовах невизначеного і конкурентного середовища.
<i>6. Підхід до визначення фінансової безпеки як стану найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів</i>	
О. Ареф'єва, Т. Кузенко [15, с. 101]	– ефективне використання корпоративних ресурсів, виражене у найкращих значеннях фінансових показників.
<i>7. Підхід до визначення фінансової безпеки як діяльності або процесу з управління ризиками та захисту інтересів підприємства</i>	
О. Сусіденко [8, с. 6], О. Кириченко, І. Кудря [16, с. 26]	– захищеність фінансових інтересів від деструктивного впливу зовнішніх і внутрішніх фінансових загроз; – управління ризиками; – забезпечення стабільного розвитку підприємництва; – зростання власного капіталу; – формування рівноваги та розвитку підприємства за умов конкурентного середовища.
<i>8. Підхід до визначення фінансової безпеки як системи забезпечення стабільності, специфічного виду економічних відносин</i>	
Ю. Лаврова [17, с. 275], О. Сорокіна [18]	– забезпечення стабільності фінансових пропорцій розвитку підприємства; – захищеність фінансових інтересів підприємства у балансі з фінансовими інтересами його економічних агентів; – забезпечення оптимального фінансового стану для реалізації своєї стратегії; – протистояння зовнішнім і внутрішнім загрозам.

Джерело: складено автором на основі вказаних джерел

Хоча розкид у трактуванні фінансової безпеки досить широкий, дослідження показали, що можна виділити декілька основних підходів щодо сутності фінансової безпеки підприємства, в рамках яких вона визначається як: певний рівень фінансового стану підприємства; здатність підприємства до здійснення фінансово-господарської діяльності; захищеність фінансово-господарської діяльності підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз; складова частина економічної безпеки підприємства; здатність підприємства до розроблення і проведення фінансової стратегії; стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів; діяльність або процес з управління ризиками та захисту інтересів підприємства; система забезпечення стабільності, специфічний вид економічних відносин.

Виходячи з виділених автором статті підходів, можна побачити, що єдиної думки стосовно фінансової безпеки на рівні підприємства немає. Кожний автор має власні погляди на трактування поняття «фінансова безпека підприємства». Ключовим для існуючих визначень фінансової безпеки є термін «захищеності», через призму якого і дають визначення даного поняття багато авторів.

Узагальнення підходів щодо розуміння «фінансової безпеки підприємства» дає можливість констатувати, що фінансова безпека характеризується таким станом підприємства, який забезпечує: захищеність фінансових інтересів підприємства; здатність протистояти існуючим та виникаючим внутрішнім й зовнішнім загрозам, які можуть завдати фінансової шкоди підприємству; управління фінансовими ризиками; створення фінансово-економічних передумов для ефективного функціонування та стійкого розвитку підприємства як у поточному, так і у довгостроковому періодах; оптимальне залучення та ефективне використання фінансових ресурсів для розширеного відтворення підприємства; фінансову незалежність, стійкість, платоспроможність і ліквідність підприємства в довгостроковому періоді; здатність самостійно розробляти та впроваджувати фінансову стратегію; достатню гнучкість при ухваленні фінансових рішень тощо.

Аналіз наукових джерел, зіставлення думок і точок зору вітчизняних та зарубіжних вчених послужили передумовою для уточнення автором статті дефініції «фінансова безпека» щодо обраного об'єкта дослідження.

Ґрунтуючись на проведеному дослідженні, можна дати наступне визначення фінансової безпеки підприємства – це такий фінансовий стан підприємства, який забезпечує захищеність його фінансово-економічних інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз, що здатні завдати фінансової шкоди підприємству та негативно вплинути на його фінансову стійкість, і створює необхідні фінансово-

економічні передумови для ефективного функціонування та стійкого розвитку підприємства у поточному та довгостроковому періодах.

Таке розуміння фінансової безпеки привертає увагу до наступних аспектів: підприємство в умовах невизначеності, зовнішніх і внутрішніх загроз, зміни економічних умов має приймати управлінські рішення, співвідносячи ризик і прибутковість, запобігаючи, зменшуючи, страхуючи ризики і загрози, щоб забезпечити досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства.

Це зумовлює об'єктивну необхідність постійного дотримання відповідного рівня фінансової безпеки підприємства, який залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і функціональні менеджери будуть спроможні запобігти та протистояти можливим загрозам та ліквідувати наслідки об'єктивних і суб'єктивних негативних впливів зовнішнього і внутрішнього середовища [19, с. 223].

Висновки з проведеного дослідження. Проведене дослідження показало, що дефініція «фінансова безпека підприємства» прийняла нового, більш розширеного значення у процесі потрапляння на поле економічного знання.

В основі забезпечення фінансової безпеки лежить захист фінансово-економічних інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз шляхом застосування дієвих та ефективних заходів, безперервний процес активного поповнення фінансових ресурсів, забезпечення доходів, необхідних для ефективного функціонування і стійкого розвитку підприємства як у поточному так і у довгостроковому періодах.

Подальших досліджень потребує проблема ідентифікації загроз фінансово-економічним інтересам підприємства та визначення методів захисту від них.

Література

1. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : [монографія] / Т.Г. Васильців, В.І. Волошин, О.Р. Бойкевич, В.В. Каркавчук ; за ред. Т.Г. Васильціва. – Львів : Ліга-Прес, 2012. – 386 с.
2. Мойсеєнко І.П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства : [навч. посібник] / І.П. Мойсеєнко, О.М. Марченко. – Львів, 2011. – 380 с.
3. Череп О.Г. Управління фінансово-економічною безпекою підприємств в Україні / О.Г. Череп, З.П. Урусова, А.А. Урусов // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. – 2012. – № 3(61). – С. 328-330.
4. Фінансова безпека підприємства : [навч. посібник] / Т.Б. Кузенко, Л.С. Мартюшева, О.В. Грачов, О.Ю. Литовченко. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2010. – 304 с.
5. Горячева К.С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01 / К.С. Горячева ; Київський нац. ун-т технологій та дизайну. – К., 2006. – 17 с.
6. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : [монографія] / [А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун, В.С. Домбровський та ін.] ; за заг. редакцією А.О. Єпіфанова. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с.
7. Папехин Р.С. Факторы финансовой устойчивости и безопасности предприятия: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.10 / Р.С. Папехин ; Волгоградский гос. ун-т. – Волгоград, 2007. – 21 с.
8. Сусіденко О.В. Формування системи забезпечення фінансової безпеки підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / О.В. Сусіденко ; Хмельницький національний університет. – Хмельницький, 2015. – 20 с.
9. Орлик О.В. Концепція забезпечення фінансової складової економічної безпеки підприємства / О.В. Орлик // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. – 2016. – Вип. 1(60). – С. 160-168.
10. Петренко Л.М. Моделювання процесів управління фінансовою безпекою підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.11 / Л.М. Петренко ; Київський нац. екон. ун-т імені Вадима Гетьмана». – К., 2010. – 17 с.
11. Запорожцева Л.А. Финансовая безопасность предприятия при переходе на МСФО / Л.А. Запорожцева // Международный бухгалтерский учет. – 2011. – № 36(186). – С. 46-51.
12. Судакова О.І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства / О.І. Судакова // Економічний простір. – 2008. – № 9. – С. 140-148.
13. Козак Л.С. Концептуальні та методичні засади формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства [Електронний ресурс] / Л.С. Козак, І.В. Багровецька. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/natural/vntu/2008_17_1/36.pdf.
14. Кракос Ю.Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / Ю.Б. Кракос, Р.О. Разгон // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2008. – № 1(1). – С. 86-97.
15. Ареф'єва О.В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1(91). – С. 98-103.
16. Кириченко О.А. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах кризи / О.А. Кириченко, І.В. Кудря // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 10. – С. 22-26.

17. Лаврова Ю.В. Фінансова безпека підприємства: класифікація загроз / Ю.В. Лаврова // Економічний аналіз. – 2011. – № 9, Ч 2. – С. 274-277.
18. Сорокіна О.М. Зміст дефініції «фінансова безпека» [Електронний ресурс] / О.М. Сорокіна // Торгівля і ринок України: зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 28. – Т. 3. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Tiru/2009_28_3/42.pdf.
19. Орлик О.В. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його основні складові / О.В. Орлик // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2015. – Вип. 2(19). – С. 222-232.

References

1. Vasylytsiv, T.G., Voloshyn, V.I., Boikevych, O.R. and Karkavchuk, V.V. (2012), *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia* [Financial and economic security of Ukrainian enterprises: strategy and ensuring mechanisms], monograph, Liha-Pres, Lviv, Ukraine, 386 p.
2. Moiseienko, I.P. and Marchenko, O.M. (2011), *Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva* [The financial and economic security management of an enterprise], tutorial, Lviv, Ukraine, 380 p.
3. Cherep, O.H., Urusova, Z.P. and Urusov, A.A. (2012), "Management of financial and economic security of enterprises in Ukraine", *Visnyk ZhDTU. Serii: Ekonomichni nauky*, no. 3(61), pp. 328-330.
4. Kuzenko, T.B., Martiusheva, L.S., Hrachov, O.V. and Lytovchenko, O.Yu. (2010), *Finansova bezpeka pidpriemstva* [Financial security of an enterprise], tutorial, Vyd. KhNEU, Kharkiv, Ukraine, 304 p.
5. Horiacheva, K.S. (2006), "Mechanism of the enterprise financial security management", Thesis abstract of cand.sc.(econ.), 08.06.01, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine, 17 p.
6. Yepifanov, A.O., Plastun, O.L. and Dombrovskiy, V.S. (2009), *Finansova bezpeka pidpriemstv i bankivskykh ustanov* [The financial security of enterprises and banking institutions], monograph, DVNZ UABS, Sumy, Ukraine, 295 p.
7. Papekhin, R.S. (2007), "The factors of financial stability and security of an enterprise", Thesis abstract of cand.sc.(econ.), 08.00.10, Volgograd State University, Volgograd, Russia, 21 p.
8. Susidenko, O.V. (2015), "Formation of providing financial security companies", Thesis abstract of cand. sc. (ekon.), 08.00.04, Хмельницький національний університет, Khmelnytskyi, Ukraine, 20 p.
9. Orlyk, O.V. (2016), "The concept of ensuring financial component of economic security of an enterprise", *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen : zb. nauk. prats*, Iss. 1(60), pp. 160-168.
10. Petrenko, L.M. (2010), "Modeling of management processes by financial security of the enterprise", Thesis abstract of cand. sc. (ekon.), 08.00.11, Kyiv National Economics University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine, 17 c.
11. Zaporozhtceva, L.A. (2011), "Financial security of an enterprise during switch-over to IFRS", *Mezhdunarodnyi bukhgalterskii uchet*, no. 36(186), pp. 46-51.
12. Sudakova, O.I. (2008). "Strategic management of financial security of an enterprise", *Ekonomichnyi prostir*, no. 9, pp. 140-148.
13. Kozak, L.S. and Bahrovetska, I.V. "Conceptual and methodological foundations of formation of a mechanism to ensure the financial security of an enterprise", available at: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/natural/vntu/2008_17_1/36.pdf (access date February 10, 2017).
14. Krakos, Yu.B. and Razhon, R.O. (2008). "Management of enterprises' financial security", *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy mashynobudivnoi haluzi: problemy teorii ta praktyky*, no. 1(1), pp. 86-97.
15. Arefieva, O.V. and Kuzenko, T.B. (2009), "Economic basis for formation of financial constituent of economic security", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 1(91), pp. 98-103.
16. Kyrychenko, O.A. and Kudria, I.V. (2009), "The enhancement of financial security management of an enterprise during crisis", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 10, pp. 22-26.
17. Lavrova, Yu.V. (2011), "Financial security companies: classification of threats", *Ekonomichnyi analiz*, no. 9, part 2, pp. 274-277.
18. Sorokina, O.M. (2009) "The contents of the "financial security" definition", *Torhivlia i rynek Ukrainy: zb. nauk. pr.*, Iss. 28, Vol. 3, available at: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Tiru/2009_28_3/42.pdf (access date February 10, 2017).
19. Orlyk, O.V. (2015), "The mechanism of financial and economic security management of an enterprise and its main components", *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, Iss. 2(19), pp. 222-232.

Рецензент: д-р екон. наук, професор кафедри економічної кібернетики та інформаційних технологій
Одеського національного економічного університету Н.С. Меджибовська